

МЕТОДОЛОГІЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2025.1>

А. Загородній,

аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

В. Волошина,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ВИДАЧІ ОСОБИ (ЕКСТРАДИЦІЇ): ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Глобалізаційні процеси, стрімкий розвиток технологій, особливо у сфері штучного інтелекту, прискорення темпів міжнародної співпраці та збільшення обсягів торгівлі, міграція населення з тих чи інших причин – всі ці процеси не лише впливають на розвиток держав в соціально-економічному та технологічному напрямках, але й провокують зростання транснаціональної злочинності. Внаслідок цього потребує розвитку такий напрям міжнародної співпраці як боротьба зі злочинністю, де екстрадиція відіграє чималу роль. Складність процедури, множинність суб'єктів та необхідність дотримання міжнародних стандартів прав людини зумовлюють потребу у всебічному науковому дослідженні участі прокурора в екстрадиційних процесах.

Екстрадиційне провадження, як частина кримінального провадження в цілому, врегульоване кримінальним процесуальним законодавством України, до якого згідно з ст. 1 КПК відносяться Конституція України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Україною, КПК та іншими законами

України. Оскільки видача осіб (екстрадиція) – це міжгалузевий інститут, який відноситься й до міжнародного права, і кримінального, і кримінального процесуального права, воно врегульовано також загальновизнаними принципами і нормами права, окремі питання роз'яснені правовими позиціями [4, с. 1049].

Відповідно до статті 541 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) «видача особи (екстрадиція) – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку» [5].

Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13.12.1957, ратифікована Верховною радою України в 1998 році, не містить чіткого визначення вищевказаного поняття, однак у статті 1 вказано, що «договірні Сторони зобов'язуються видавати одна одній, з урахуванням положень та умов, викладених в цій Конвенції, всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої Сторони за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами

з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою» [2].

Отож, проаналізувавши ці визначення, ми приходимо до висновку, що основна суть екстрадиції полягає у видачі особи іншій, тобто запитуваній, стороні з метою притягнення такої особи до кримінальної відповідальності або ж для виконання рішення суду (щодо утримання особи під вартою тощо).

Центральними органами України щодо видачі особи (екстрадиції), відповідно до КПК України, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України. Перший є центральним органом України у тих випадках, що стосуються лише видачі (екстрадиції) осіб, які є підозрюваними або ж обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, тобто під час досудового розслідування, інший же виступає центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) осіб, а саме підсудних та засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або ж виконання вироку [5].

В рамках розгляду проблематики, яка складає предмет нашого дослідження, ми б хотіли зупинитися саме на ролі прокурора під час видачі особи (екстрадиції).

Процедури видачі особи до України та з України дещо відрізняються, відповідно відрізняється і форма участі прокурора в кожній з них, тому вважаємо за необхідне розглянути їх більш докладно.

Відповідно до наявної статистичної інформації з 2014 до 2021 року Україна направила близько 357 запитів українських судів до іноземних держав щодо видачі осіб, в той час як отримала 542 запитів з-за кордону. Точної кількості осіб, які були передані чи отримані Україною невідомо, однак, як правило, позитивно вирішується лише третя частина таких запитів.

Пропонуємо розпочати дослідження з розгляду питання процедури видачі особи до України, адже вона містить дещо меншу кількість етапів, якщо порівнювати із видачею особи з України.

Що стосується самої процедури видачі, то, відповідно до статті 575 КПК України, вона має чітку послідовність дій, та необхідних документів. По-перше, слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, або суд, який розглядає справу чи яким ухвалено вирок, готує у письмовому вигляді клопотання про видачу особи в Україну, яке надалі підписується, засвідчується печаткою та перекладається мовою, що передбачена міжнародними договорами. Після цього, клопотання з усіма необхідними документами через відповідну обласну прокуратуру передається до відповідного центрального органу України у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі апарату Національної поліції, центрального апарату органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань України, Національного антикорупційного бюро України безпосередньо передає Офісу Генерального прокурора клопотання про видачу особи (екстрадицію). І лише після цього Офіс Генерального прокурора чи Міністерство юстиції України (відповідно до стадії, на якій знаходиться справа) протягом п'яти днів з дня отримання клопотання звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну [5].

Необхідно відмітити, що все ж частіше Україна звертається до іноземних держав щодо видачі осіб (екстрадиції) саме на стадії досудового розслідування. В опублікованих Офісом Генерального прокурора

даних, зазначено, що «починаючи з 2014 року Україною отримано близько 916 запитів від іноземних правоохоронних органів, з яких опрацьовано 722. При цьому, Україна направила близько 894 вимог до іноземних держав, з яких відповіді отримала щодо 705 осіб» [1]. Це свідчить про те, що звернення саме на вказаній стадії досудового розслідування Офісом Генерального прокурора є більш ефективними та результативними, ніж Міністерством юстиції України на стадії судового розгляду або вже під час виконання покарання. Як зазначає А. В. Підгородинська, прокурор повинен не лише ініціювати процедуру, а й виступати гарантом дотримання принципу добровільності та усвідомленості згоди особи на екстрадицію [6, с. 261].

Продовжуючи наше дослідження, варто наразі розглянути більш детально процедуру видачі особи (екстрадицію) з території України, адже вона включає в себе більше етапів та процесуальних дій, тому відповідно і роль прокурора в ній зростає, порівняно з вищерозглянутою процедурою видачі особи до України.

Першою стадією вказаної процедури є отримання запиту від іноземної держави про видачу особи, за умови, що правоохоронні органи мають інформацію про місце перебування особи, яка підозрюється або обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення. Логічним продовженням зазначеної процедури є безпосереднє затримання розшукуваної особи.

Відповідно до статті 582 КПК України, «затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення, здійснюється уповноваженою службовою особою. Про затримання негайно інформується прокурор, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання. Повідомлення прокурору, до якого додається

копія протоколу затримання, повинно містити докладну інформацію щодо підстав та мотивів затримання. Прокурор, отримавши повідомлення, перевіряє законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, та негайно інформує відповідну обласну прокуратуру» [5].

В наказі Офісу Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва» від 12.09.2023 № 258 зазначено, що відповідна обласна прокуратура «з метою своєчасного одержання від ініціатора розшуку відповідного запиту не пізніше 60 годин із моменту затримання, у тому числі в порядку статті 208 КПК України, або встановлення на території України особи, яка вчинила злочин за її межами, згідно з вимогами частини четвертої статті 582 КПК України та статті 574 КПК України повинна проінформувати про це електронним та поштовим зв'язком підрозділ міжнародного співробітництва Офісу Генерального прокурора чи Міністерство юстиції України, якщо питання видачі такої особи належить до його компетенції» [7]. В свою чергу один із вищезазначених центральних органів України має протягом трьох днів повідомити компетентний орган іноземної держави. При цьому про кожен випадок затримання або взяття під варту громадянина іноземної держави, який розшукується з метою екстрадиції, відповідна обласна прокуратура має негайно повідомляти Міністерство закордонних справ України.

Наступним етапом, який не є обов'язковим, однак може мати місце, є застосування до особи запобіжного заходу, а саме тимчасового або екстрадиційного арешту.

У чинному законодавстві України зазначено, що застосування запобіжних заходів до особи можливе лише за наявності певних юридичних та фактичних підстав: якщо особа, що бере

участь у кримінальному процесі і «не виконує свої процесуальні обов'язки, або ж виконує їх, однак неналежним чином; якщо існує реальна загроза невиконання обов'язку будь-ким з учасників у майбутньому» [8, с. 405].

Відповідно до статті 541 КПК України, «тимчасовий арешт – взяття під варту особи, розшукуваної за вчинення злочину за межами України, на строк, визначений цим Кодексом або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію)» [5]. Тимчасовий арешт може застосовуватися строком до сорока діб. Він може бути змінений лише за умов, які встановлені міжнародними договорами України, але в будь-якому випадку до надходження запиту про видачу особи.

У застосуванні до особи тимчасового арешту одну із ключових ролей відіграє саме прокурор, адже він подає клопотання зі всіма необхідними документами до слідчого судді, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання особи. Дане клопотання розглядається у найкоротші строки, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи.

Що стосується екстрадиційного арешту, то відповідно до статті 541 КПК України, це застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі (екстрадиції) [5]. Такий арешт може бути застосовано задля вирішення питання про екстрадицію та фактичну передачу особи, але в будь-якому разі він не може тривати більше дванадцяти місяців.

Як і у випадку тимчасового арешту, для застосування екстрадиційного арешту, прокурор звертається з клопотанням до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою. Однак на відміну від тимчасового арешту, екстрадиційний арешт може застосовуватися лише після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи.

Керівники обласних, окружних прокуратур у межах компетенції повинні забезпечити участь найбільш досвідченого прокурора у розгляді слідчим суддею клопотань про тимчасовий, екстрадиційний арешт, а також про наявність підстав для подальшого тримання особи під вартою. Крім того, «вони мають вжити передбачені КПК України заходи щодо апеляційного оскарження винесеної слідчим суддею ухвали, що суперечить вимогам кримінального процесуального законодавства або міжнародного договору України» [7].

Отож, тимчасовий та екстрадиційний арешти є досить ефективними заходами процесуального примусу, що застосовуються до осіб з метою забезпечення їх видачі, тобто екстрадиції, компетентним органам іноземних держав.

Наступним і дуже важливим етапом видачі особи є екстрадиційна перевірка. Стаття 541 КПК України визначає таку перевірку як «діяльність визначених законом органів щодо встановлення та дослідження передбачених міжнародним договором України, іншими актами законодавства України обставин, що можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції), яка вчинила злочин» [5].

Екстрадиційну перевірку здійснює центральний орган України або за його дорученням чи зверненням – відповідна обласна прокуратура. Така перевірка може тривати до шістдесяти днів, однак в окремих випадках її строк може бути продовжено.

Відповідно до наказу Офісу Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва» від 12.09.2023 № 258 встановлено, що у ході вищезазначеної перевірки прокуратура повинна всебічно дослідити обставини, які можуть перешкоджати видачі особи (екстрадиції). При цьому особлива увага звертається на «наявність обґрунтованих підстав вважати, що видача особи

(екстрадиція) може суперечити інтересам національної безпеки України, а також на участь особи у захисті незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України у складі Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань» [7]. Висновок за результатами проведеної перевірки затверджується керівником обласної прокуратури.

Передостаннім етапом екстрадиції є прийняття центральним органом України, в нашому випадку саме Офісом Генерального прокурора, рішення про видачу особи (екстрадицію) або відмову у видачі (екстрадиції) іноземній державі.

Таке рішення, відповідно до статті 590 КПК України, вноситься керівником центрального органу України або уповноваженою ним особою, який повідомляє компетентний орган іноземної держави, а також особу, щодо якої воно прийнято [5].

Якщо впродовж десяти днів прийняте рішення щодо видачі особи (екстрадиції) не оскаржено до суду, то організовується фактична видача цієї особи компетентним органам іноземної держави, що є останнім етапом екстрадиції.

Задля передачі особи, Офіс Генерального прокурора після набрання чинності прийнятого ним рішення, надає відповідні доручення компетентним органам України. Передача особи має бути здійснена протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої в рішенні для її передачі, однак строк може бути продовжено Офісом Генерального прокурора до тридцяти днів.

Варто зазначити, що у статті 12 Конвенції про екстрадицію вказано, що «у разі відмови в екстрадиції особи, запит не може бути повторно направлений у зв'язку з тим же інкримінованим діянням» [3].

Крім вищезазначеної процедури, ми вважаємо за необхідне звернути увагу і на те, що особа також може бути видана іноземній державі

у спрощеному порядку, але лише при умові, що наявна згода такої особи на видачу, а також ця згода затверджена слідчим суддею.

Відповідно до статті 588 КПК України, особа, щодо якої розглядається питання про екстрадицію, до моменту прийняття остаточного рішення про її видачу (екстрадицію), може подати слідчому судді письмову заяву про надання згоди на таку видачу. Після чого начальник установи попереднього ув'язнення невідкладно надсилає дану заяву до суду та повідомляє про це керівника відповідної обласної прокуратури [5].

Обласна прокуратура, отримавши копію ухвали слідчого судді щодо розгляду вищезазначеної заяви, має негайно її надіслати уповноваженому центральному органу України (в нашому випадку це Офіс Генерального прокурора), разом із копією письмової заяви особи про згоду на видачу та інформацією, яка є необхідною задля прийняття рішення Офісом Генерального прокурора щодо екстрадиції.

Офіс Генерального прокурора після затвердження слідчим суддею згоди особи на її видачу (екстрадицію) повинен проінформувати іноземну державу, яка розшукує цю особу, а також запитати про намір цієї держави вимагати видачі зазначеної особи у подальшому. Крім цього, Офіс Генерального прокурора може просити надати додаткову інформацію та необхідні документи для прийняття рішення про екстрадицію у спрощеному порядку.

Офіс Генерального прокурора відповідно до частини восьмої статті 588 КПК України «приймає рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку протягом п'яти робочих днів з дня одержання ухвали слідчого судді, якою затверджено згоду особи на видачу (екстрадицію), та інформації компетентного органу іно-

земної держави. Рішення виноситься керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою, є остаточним і оскарженню не підлягає» [5].

Відповідно до вищезазначеного рішення фактична передача особи здійснюється протягом десяти робочих днів з дня повідомлення іноземної держави про таке рішення.

Отже, варто констатувати, що екстрадиція є досить складною і тривалою процедурою, в якій роль прокурора важко переоцінити, адже він є учасником буквально кожного етапу її здійснення. Від правильної послідовності дій, а також об'єму та достовірності наданої прокурором інформації, залежить життя особи, яка підлягає екстрадиції. Водночас, зважаючи на складність проблематики, яка складала предмет нашого наукового дослідження, вважаємо за доцільне проведення подальших наукових розвідок вказаного напрямку діяльності прокурора задля належного урегулювання вказаної процедури.

Стаття присвячена аналізу етапів видачі особи (екстрадиції) у двох випадках: передача особи в Україну та з території України. Щодо першого випадку, то він включає в себе такі етапи: 1) підготовка та надання клопотання про видачу особи в Україну; 2) звернення до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну; 3) фактична передача запитованої особи в Україну. Другий же випадок включає в себе наступні етапи: 1) отримання запиту від іноземної держави про видачу особи, а також наявність інформації про місце перебування такої особи; 2) затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України; 3) застосування до особи запобіжного заходу, а саме тимчасового або екстрадиційного арешту; 4) проведення екстради-

ційної перевірки; 5) прийняття центральним органом України рішення про видачу особи (екстрадицію) або відмову у видачі (екстрадиції) іноземній державі, а також оскарження такого рішення; 6) фактична видача особи компетентним органам іноземної держави. Вказано, що задля передачі особи, Офіс Генерального прокурора після набрання чинності прийнятого ним рішення, надає відповідні доручення компетентним органам України. Передача особи має бути здійснена протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої в рішенні для її передачі, однак строк може бути продовжено Офісом Генерального прокурора до тридцяти днів.

Також проаналізовано процедуру видачі (екстрадиції) особи у спрощеному порядку, за умови, що наявна згода такої особи на видачу, а також ця згода затверджена слідчим суддею. Особливістю такої процедури є те, що рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути прийнято Офісом Генерального прокурора ще до надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію), а також, що досить суттєво впливає на тривалість екстрадиції, без обов'язкового проведення екстрадиційної перевірки у повному обсязі.

Досліджено безпосередню роль прокурора (Офісу Генерального прокурора) на кожному з цих етапів. Крім того, проаналізовано процесуальні дії, які відбуваються під час кожного етапу екстрадиції.

Особливу увагу приділено функціям Офісу Генерального прокурора під час екстрадиції та організації роботи органів прокуратури у сфері міжнародного співробітництва щодо екстрадиції.

Також проаналізовано основні нормативно-правові акти, якими керуються органи прокуратури під час екстрадиції, а саме: Кри-

мінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012, Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957, Конвенція про екстрадицію 1933, наказ Офісу Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва» від 12.09.2023 № 258.

Ключові слова: екстрадиція (видача), міжнародне співробітництво, прокурор, Офіс Генерального прокурора, кримінальне провадження, досудове розслідування.

Zagorodniy A., Voloshyna V. Participation of the prosecutor during the extradition of a person: problems of theory and practice

The article is devoted to the analysis of the stages of extradition in two cases: transfer of a person to Ukraine and from the territory of Ukraine. As for the first case, it includes the following stages: 1) preparation and submission of a request for extradition to Ukraine; 2) application to the competent authority of a foreign state with a request for extradition to Ukraine; 3) actual transfer of the requested person to Ukraine. The second case includes the following stages: 1) receipt of a request from a foreign state for extradition of a person, as well as the availability of information about the location of such a person; 2) detention of a person who committed a criminal offense outside Ukraine; 3) application of a preventive measure to a person, namely temporary or extradition arrest; 4) conduct of an extradition check; 5) adoption by the central authority of Ukraine of a decision on extradition of a person (extradition) or refusal to extradite (extradition) to a foreign state, as well as appeal against such a decision; 6) actual extradition of a person to the competent authorities of a foreign state. It is indicated that in order to transfer a person, the Office of the Prosecutor General, after the decision taken by it enters into force, issues relevant instructions to the competent

authorities of Ukraine. The transfer of a person must be carried out within fifteen days from the date established in the decision for his transfer, however, the term may be extended by the Office of the Prosecutor General up to thirty days.

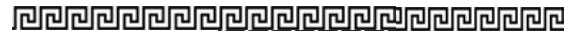
The procedure for the extradition (extradition) of a person in a simplified manner has also been analyzed, provided that there is the consent of such a person to extradition, and this consent is approved by the investigating judge. A feature of such a procedure is that the decision on the extradition of a person (extradition) can be made by the Office of the Prosecutor General even before the receipt of a request from the competent authority of a foreign state for the extradition of a person (extradition), and also, which significantly affects the duration of extradition, without the mandatory conduct of a full extradition check.

The direct role of the prosecutor (the Prosecutor General's Office) at each of these stages was studied. In addition, the procedural actions that take place during each stage of extradition were analyzed.

Particular attention was paid to the functions of the Prosecutor General's Office during extradition and the organization of the work of prosecutorial bodies in the field of international cooperation on extradition.

The main regulatory legal acts that guide prosecutorial bodies during extradition were also analyzed, namely: the Criminal Procedure Code of Ukraine dated 13.04.2012, the European Convention on Extradition of 1957, the Extradition Convention of 1933, the Order of the Prosecutor General's Office "On the Organization of the Work of Prosecutorial Bodies of Ukraine in the Field of International Cooperation" dated 12.09.2023 № 258.

Key words: extradition, international cooperation, prosecutor, Office of the Prosecutor General, criminal proceedings, pre-trial investigation.

Література:

1. 7 цікавих фактів про екстрадицію в Україні. Протокол : юридичний інтернет ресурс. URL: https://protocol.ua/ru/7_tsikavih_faktiv_pro_ekstraditsiyu_v_ukraini/

2. Європейська конвенція про видачу правопорушників. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 13.12.1957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text.

3. Конвенція про екстрадицію. Конвенція. Міжнародний документ, Положення, Застереження від 26.12.1933. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_001-33#Text.

4. Кримінальний процес України : підручник / за ред. С. В. Ківалова та М. С. Цуцкірідзе. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С.1049

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р.

№ 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

6. Підгородинська А. В. Застосування видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку за кримінальним процесуальним законодавством України. Правове життя сучасної України : у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 3. С. 260–263.

7. Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва: наказ Офісу Генерального прокурора від 12.09.2023 № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0258905-23#Text>.

8. Сенченко М., Пророченко В. Екстрадиційний арешт: особливості та значення у кримінальному процесі. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 404-407.

